

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
30
филира

УРЕДНИШТВО:
Краља Милана ул. бр. 2. БЕОГРАД

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ГЛАСНИК И УРЕДНИК
ДУШАН МИЛ. ШИЈАЧКИ

Издаје сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

ОСВАЈАЧ ЈЕДРЕНА

Командант друге српске армије
Генерал СТЕПАН СТЕПАНОВИЋ.

СКАДАР ЈЕ ПАО.

Топови грме сав се Скадар тресе
Крв проливена лагано се души,
Плотун, за плотуном страховито сипа
И под собом с треском све ништи и руши.

Земља све тутњи ваздух се пролама
Широко поље у крви се купа.
А сред ове ломљаве и буре
Брат с братом храбро — напред само ступа

Ма да граната немилосно коси,
Раме уз раме по крвавој роси,
Све напред журе и победе ниже.
Јунаци наши све Скадру ближе.

Погледа, мрка, уздигнута чела,
Не жалећ жртве, кроз кишу шрапнела,
Црногорски диви сад су већ у граду,
У поносном дичном, српскоме — Скадру.

Т. В. Ђорђевић.

Битољска битка

— Опис једног учасника из VII пука — (3)

Први ред пође, за њим други, трећи и тако ред
по ред одмицаху један за другим.

Резервни потпоручник Мих. Крстић беше се при-
слонио уз један зид и замишљено гледаше у даљину,
чекајући свој ред. Ко зна где су његови мисли, — мож-
да код његове младице, коју је скоро довео. Кад дође
ред на њега, приђе
му капетан Ђукић
и тапшући га по ра-
мену рече му.

— Хајте, госпо-
дине Крстићу, само
храбро. Нема смрти
без суђена дана. У
осталом ако вас ране
у ногу или у руку,
бар ћете одмах у
Београд. . . .

Пође и Крстић и
то одважно.

Ми смо из поза-
дине посматрали дугу
пворку редова, како
одмицаху све даље и
даље и губљаху се
после првога моста.
На првом мосту хаос
од граната. Бели о-
блаци од турских
шрапнела прекрили-
ли први мост. Турци
се беху највише око-
мили на њега. По-
чеше падати шрап-
нели и дуж друма
између села и моста

По који пут видимо како бео облак од шрапнела или
гранате обавије по неки ред војника; ми сви упремо поглед
у тај облак, да видимо шта ће остати од тога реда, кад се
облак дигне. И тек полагамо видимо како се бели облак
диже па тек прво спазимо војничке ноге, како се одмерено
дижу, а мало после спазимо и саме војнике како са
рукама у џепу одмичу даље и даље, као да их се ништа
не тичу турски шрапнели. Од неке радости сузе нам
наиђу на очи видећи их тако хладне. Боже мој! да ли
се гине напред, мишљах у себи.

Наши топови са ивице села загрмеше. Нек је са
срећом! У истом тренутку почеше и са турске стране
долетати све чешће и чешће шрапнели и гранате, упу-
ћене на наше батерије и на село. Отпоче бесна грм-
љава

Трећа чета већ је на измаку сад ћемо и ми.

Пође и капетан Ђукић са последњим редом. И он
беше без сабље и у неком војничком шињелчићу.

— Здраво! добаци официрима и оде.
И њему пожелесмо срећан пут и прежалесмо га.
На ивици села се појави ађутант, капетан Магдић
и још неки старији официр у сурој пелерини.

Здраво! Магдићу, рече му капетан Ђукић и хтеде
поћи, али га ађутант зовну.

— То је нов командант пука потпуковник Ми-
лорад Ристић, рече Магдић представљајући оног стари-
јег официра у пелерини.

Из битолске битке

Наша пешадија за време борбе.

Једна, две гранате
прохујаше више њих.
Лепо представљање,
помислих.

— Пардон, госпо-
дине потпуковниче
нисам имао час поз-
навати вас. Ја сам
капетан Ђукић.

— Мило ми је,
одговори нови ко-
мандант, који имађа-
ше маршијалан лик,
са маркантним бр-
ковима. Пожурите, ка-
петан Ђукићу, и на
згодном месту разви-
те ваше две предње
чете, да би могли
дебушовати и оста-
ли батаљони.

— Разумем рече
капетан поздравља-
јући и оде журним
кораком

— Напред! виче на
нас ађутант Магдић,
— Турци одступају;
— нема губитака.

То нас храбри и

наша чета пође у колони двојних редова.

На мосту се видело неко застајкивање. Затим се
тамо направи русвај од турских граната и шрапнела. Два
три реда претрчаше иза насипа и као да одступише.

— Напред! виче командир треће чете, дижући ре-
волвер у вис.

— Порушен мост, одговарају отуд војнуци, сто-
јећи под турским гранатама.

Наша чета заста на ивици села. Цео четврти ба-
таљон беше у десно, на другој половини ивице и посма-
траше кретање нашег батаљона. И они чекаху њ хов
ред, гледајући шта ће с нама бити.

У том се журно приближаваше један каплар из
треће чете и још издаше рапортираше да га је пос-
лао командир 4. чете да извести, да је мост порушен.

— Је ли то сигурно? пита га командир треће чете.

— Сигурно је одговори каплар и затим оде да
то исто јави и команданту.

Командир треће чете нареди да војници легну иза насипа, а сам оде ка мосту. Око њега падоше три четири турске гранате; сигурно су га спазили Турци, а они имају обичај да топовима гађају и појединце официре.

Наш вод са потпоручником Љубивојем Благојевићем ипути се десно преко бара. Одмах се развисмо у стрелце, јер нас отпочеше гађати Турци. Један се шрапнел распрсну баш више наших глава. Два три војника и потпоручник беху рањени. Ми продужисмо преко бара до обале реке и ту полегасмо у воду до колена. Тад је могло бити подне. Ја сам био близу друма и близу првога моста, уз кога се беху окупили официри из првога батаљона. Познао сам мајора Стојана, Шуњеварића и комиту Војина Поповића.

Војници из првога батаљона беху полегали и припијели уз обалу реке.

Све се утиша.

На мах почеше опет грувати наши топови. Турске батерије мучно им одговорише. Фијук и зујање граната проломаху се на 5-6 мегара више наших глава. И наше гранате страшно звижде; тад сам их ја први пут осетио.

Напред на друму испред првога моста не види се живе душе. Где се склонише војници 3 и 4 чете. Нису ваљда сви изгинули.

Баш ту у близини првога моста беше се склонио и командир треће чете. Како се који рањеник враћао путем, јављаше се командиру, који сваком од њих говораше:

— Добро је, јуначе, нек је са срећом твоја рана, ти си своју дужност према Отаџбини извршио, ја сам с тобом задовољан, а сад иди на превијалиште. Ти ћеш кроз који дан видети твоју кућу и моћи ћеш им рећи, да си био јунак. Срећан пут, јуначе!

Тако је командир готово сваком свом војнику говорио, и ми који смо чули тај другарски разговор, пожелисмо да будемо рањени и чисто смо завидели оним рањеним, који ће видети своју кућу и које ће дивно дочекати наше сестре у Београду.

Понеки пут, кад Турци обаспу пушчаном и митраљеском ватром на нас, командир је призивао себи пролазећи рањенике, и склањао их покрај себе.

Питали смо поједине рањенике, да ли је много рањених и изгинулих напред. Сви су — по обичају — преувеличавали број мртвих и рањених.

Иза насипа се водио занимљив разговор и војници се груписаху на разговор. Чим почне артиљеријски дуел, разговор престане и сваки слуша самртничко звијање и бесомучан фијук турских и наших граната. Каква је страхан бгањ на 5 метара над нама! Пушчана зрна зврцају у бару иза нас на 7-8 метара. Ми у беспослици рачунамо упадну угао, према насипу и — сећајући се теорије гађања, погађамо даљину гађања, и налазимо да су турски стрелци далеко око 2000 метара.

— О, брате, све ме брине да ли је доиста порушен мост, рече командир треће чете више за себе.

На то ће један каплар из његове чете рећи, ја ћу

отићи да видим. Командир га заустављаше, али он на силу оде.

Био је то дичан човек Висок, лепо развијен; лепих, малих брчића, сјајних очију. Коса му провириваше испод накривљене капе. У опште диван човек. Име му је Спасоје Мијатовић

Он се весело подиже иза заклона, пребаци пушку преко рамена и оде обичним кораком још увек насмејан Већ од првога моста почеше га гађати Турци. Он је сам ишао насипом. Изгледа да је баш то дражило Турке јер они почеше све јаче пуцати на овог дрског Србина, који и не вермаше њихове куршуме. То хладнокрвно, готово весело и пркосно корачање поносног каплара, јако ме подсети на Курсулу Јову и у себи већ рекох »Модерни Јово Курсула«.

Ми смо већ мислили, да ће свакога часа оборити које зрно овог нашег Курсулу, и готово престадосмо дисати кад се он примицаше осмом, порушеном мосту, који беше на 3-400 корака испред турских шанчева. Ми га већ једно време изгубисмо из очију кад мало затим сви у глас викнуше: »Ено га, враћа се!« Турци се баш окомили на њега па га сви почеше гађати, сви из спорта и ината. Боже да ли ће га погодити, мишљаше сваки од нас и нетремице гледасмо крупну фигуру каплара који и сада одмерено и готово полагаано корачаше, са пребаченом пушком и накривљеном капом. Ми се већ бесмо од нестрпљења подигли иза моста, и не осећајући блско фијуктање турских метака око нас. Каплар се већ ближио нама и ми сваки за себе шапутасмо: »ух, да хоће још мало издржати!« — и спаде нас неки бес и нестрпљење, као оно на тркама кад се наш коњ, као први, ближи победном стубу а пристиже га неки други.

— Потрчи брже, вичу неки, али он и даље смећећи се корачаше к нама и кад дође, он немарно скине пушку и рече командиру: »Заиста је много порушен мост«.

Ми га спаодосмо питањима, а он сваком одговараше и ни мало не показиваше ни најмање узбуђење.

— Алал ти вера, каплар Спасоје, рече му командир тапшући га по рамену.

Још се не бесмо освестили од овог јуначког подвига, кад спадосмо пионире, који ношаху из села греде, балване, даске — да поправе порушени мост. Сви смо знали, да је немогуће оправити мост у сред дана, а на 3-400 корака испред турских опкопа. — па се већ запањисмо гледајући их како се у групи приближаваху нама. Тако у групи а у плавим шињелима, били су одлична мета за турске тобџије. Паљба се већ била свукуд утишала око нас и ово полагаано корачање пионира са гредама и даскама на рамену, личило је на неки мртвачки спровод. И ти пионири, које нисмо до сад ни зарезивали, изгледаху нам сада некако горди и свечани, идући тако полагаано у сигурну смрт.

(Наставиће се.)

Наши јунаци

Капетан Свет. Ђукић

командир III. чете III. батаљона, 7 пука

Из нове Србије

На капији Душанова Града.

Вековни сан српскога народа остварио се. Што је некад било ваше сад је опет ево наше. На Душановом гордом граду над Скопљем опет се поносно вије српска застава, а на капијама градским српски војник стражари, онај силни, храбри, смели, неустрашими војник, који је својим војничким врлинама и љубављу према своме народу и Отаџбини, задивио цео свет. У Град под Турцима Србин није смео; данас под Србима слободно је свакоме где хоће. Два стара Турчина, који се тим именом зову само за то што су им стари преврнули вером, а у ствари су Срби, који и данас сем српског другог језика не знају, прилазе стражару, и моле га за дозволу, да уђу у град. И сад су се упустили у разговор дивни наш сељак под оружјем и браћа му друге вере, па и једном и другом мило, — што се братски разумеју и што Србин „Турчину“ не натура тешкоћу роштва, јер Србија је слободија...

Како Србин умире

— Црногорци за Отаџбину —

При јуришу на Тарабош учествовао отац са тројицом синова. Један син паде тешко рањен. Отац се сагну према драгом рањенику, пољуби га у чело и закликта својим синовима: „Напред!“ После неколико минута паде и други син пред очевим ногама. Отац се задржа, преви му рану, која је била смртоносна, извади из торбе парче хлеба, стисну га у руке рањеном сину и полети напред, да изи браће не изостане. Но тек што је крочио неколико корака смртно га погоди једна непријатељска кугла и он се сруши мртав.

И то је било још добро за њега, јер му је био уштеђен душевни бол, да види и трећег сина, како је одмах за њим пао смртно рањен.

При нападу на Тарабош међу другима тешко је рањен један седамдесетогодишњи старац. Старац се стропошта, за тим се упе из све снаге једва се диже, дограби једну бомбу и последњом снагом потрча ка турском шанцу, пред којим су биле жице.

— Нећу без одмене на онај свет, кликну и баца бомбу у густе турске редове у шанцу.

Бомба страховито прасну, разнесе велики део жица и баца у зрак десетак растрганих телеса турских војника. С њима је у зрак отишао и старац прошиша небројеним турским куглама, али је био задовољан, јер је своју скупо одмисну главу и на онај свет отишао са великом пратицом

Са бојнога поља

Војска подиже и одржава телеграфе телефоне

Турска је у основи својој била некултурна држава. У њој не само да није било јавне, личне и имовне безбедности, но није имала ни културних установа, без којих се не да ни замислити једна европска држава. Она је била у сваком погледу примитивна самим тим у борби са културним и напредним противником у напред осуђена на пропаст. Турске више у крајевима где наш народ живи — нема, а наши се труде, да у најкраћем времену с поносом за нас могу повући паралелу између некад и сад. Војска је по свој новој Србији, уз помоћ народа, саградила о час добре друмове, тамо где ни стазе за пешаке није било, а све веће вароши повезане су телеграфом и телефонима, које је подизала сама војска, као што представља ова наша слика.

После наших победа

Сатрвени турски корпуси после свога пораза на Куманову бегали су главом без обзира и нису били у стању да се задрже чак ни код Скопља, где су имали одличне положаје за одбрану. Скопље, за које наш народ везују, најсветије традиције и најлепше наде напустили су без отпора и у њега је српска војска ушла 13. октобра 1912. без борбе. Донели смо већ неколико слика, које представљају свечан улазак победоносне српске војске у царско српско Скопље, а данас доносимо још један сви мак тога значајнога момента, који представља васкрс нове — Велике, Душанове Србије. Неустрашими наши пешаци, а међу њима видите и по кога комиту, за онога с фесом на глави и бошчом од турског ранца у леваци опкладили би се, да је један наш техничар, поновно корачају улицама Душанова града свесни шта су учинили Србији и српској нацији и горди, што је њима у део пало, да они баш освете Косово и да из њихове крви изникне Велика Србија.

Улазак српске војске у Скопље.

Погибија мајора Велимировића

— Кумановског хероја. —

Освануо је 10 октобар суморан и магловит. Зеки пашина је армија журно хитала ка Куманову, да на положајима Нагоричинским и Никуљанским потуче прву српску армију, одбаци је Карадагу и победоносно крене у моравску долину.

Кара-Саидов корпус се крегао ка положајима Младо Нагоричино. Његови су пукови били упућени на крајње лево крило дунавске дивизије I. позива, које је сачињавао 18. пешадиски пук.

Око 8. часова пре подне добијен је од коњице извештај, да се једна турска колона са многобројном комором — тучена од армије ђенерала Степановића — повлачи од Срацина ка Куманову.

Други батаљон 18. пука мајора Воје Велимировића, са једном пољском батеријом, био је добио задатак, да ту колону нападне и зароби комору.

Мајор Велимировић, право чедо поносне Вељкове Крајине, крене се живо и неустрашимо напред, на челу свога батаљона. Он није ни слутио, да ће у место одступајуће турске колоне и коморе, у брзо наићи на читав Кара Саидов корпус. У путу сретне једнога друга који се повлачио и саопштио му: да, наступају, колико је само он видео, две турске дивизије.

— Не питам колико има Турака; но где су. Ја знам само за напред. —

У брзо је по том мајор Велимировић избио на положај Младо Нагоричино. Тек што је избио на положај, није још ни успео да развије свој батаљон за борбу, кад буде обасут страшном артиљеријском ватром са више страна, а пешачком и са врло блиског одстојања. Чуло се већ турско халакање, а њиховом „Алах“ није било краја!

Батаљон се брзо разви. Батерија отвори ватру, и отпоче једна страшна и паклена ватра на свима странама. Војници — храбри Подунавци — падали су као снопље, официри су гинули један за другим. Мајор

Велимировић је облетао од једне чете до друге храбрећи и соколећи војнике, да истрају у борби. Командири су га преклињали да се закљони, — али је он остао и даље хладан као стена, упућујући свакога на своју дужност. Моменат је био критичан. Турци су се све више примицали положају.

Батерија је већ била добила заповест за повлачење — мајор Велимировић не! На овоме страшном месту је мајор Велимировић био начисто, шта му треба радити. Ваљало је мрети.

Он је остао на положају да са својим батаљоном изгине, и даде времена 18 пуку, да се спреми за борбу. У брзо су га нашла два непријатељска зрна. Понова га је опомињао његов ађутант да се закљони и повуче као рањен из борбе. Он одговори ађутанту:

Није ово ништа. Наредите трубачу да свира за појачање. —

Ово су биле последње речи мајора Велимировића. Турски шрапнел добро темпиран и ниско распрснут, засу га масом куглица, и мајор Велимировић, син поносне Крајине, паде, држећи у десној руци сабљу, а у левој револвер.

Батаљон преполовљен, изгубивши: свога храброг и дичног команданта, два своја командира и масу својих официра, принуђен беше на повлачење.

Велимировића нестало за навек, али његова херојска смрт остаће као светли пример у аналима 18. пука и целе српске војске.

Нека је слава хероју Велимировићу, који први паде од виших официра, на крвавом ограшју Кумановском! Слава првом палом хероју Кумановском, који својом јуначком погибијом, — равној Зеки буљубаши на Засавици, створи увертуру победе Кумановске!

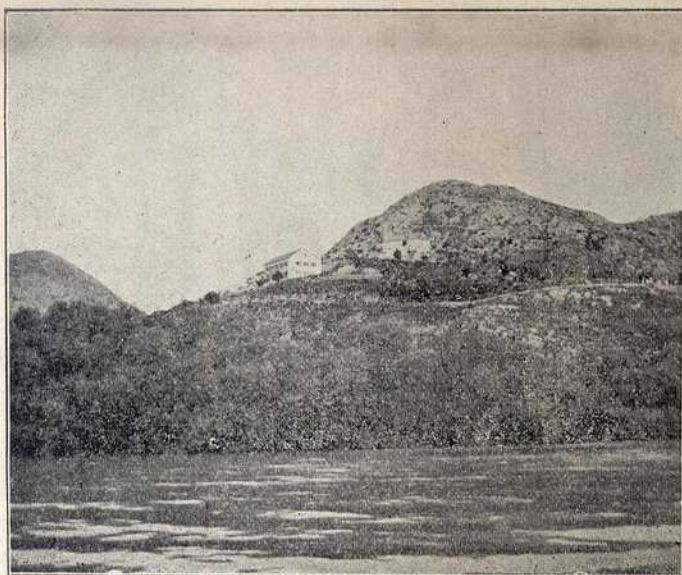
Крајина је добила и свога другог јунака!

Светла сени Хајдук Вељкова! Помакни се и направи поред себе места твоме земљаку храбром јунаку и родољубивом Србину — мајору Велимировићу!..

Слава му!..

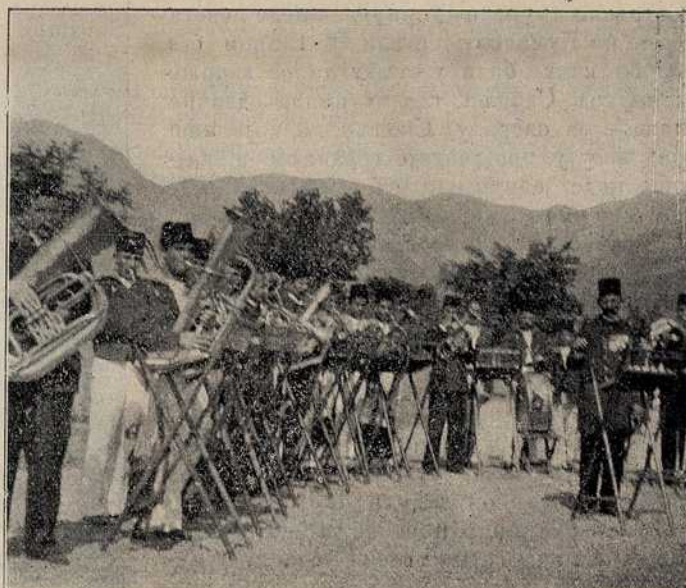
Из победничке Црне Горе

Манастир Врањина

Не острву Врањини, у Скадарском Језеру, налази се манастир Врањина задужбина Јелене Балшићке. На нашој слици лепо се види манастир гледан са језера.

Из ослобођеног Скадра

Турска војна музика у Скадру

Наша слика представља турску војну музику, коју је за време мира снимео један црногорски официр, када је свирала у част походе што су је црногорски официри учинили турским.

Какав је српски војник

— Сличица из времена мобилизације —

— Зашто баш сада да сам болестан! Шта ће рећи моји другови кад ме командир по списку прозове, а мене да нема! Зар они без мене да иду у овај свети народни рат, а ја да останем код куће!.. Ех, мене до Бога! вајкао се један обвезник из дринске дивизије, кад је наређена мобилизација, а он био болестан.

Његов старији брат Петар био је записан у преткшима II позива, па ће му на то рећи:

Па, брате Димитрије, болестан си, то ти је од Бога, неће ти нико пребацивати што не можеш ићи са њима.

— Ама знам ја то брате али другови ми неће веровати да сам тако много болестан, а ти знаш од када лежим у постељи, али се мислим и на то. . . срамота за нашу кућу, што ни један од нас не иде да свети Косово!.. Ах, тешко мени! Што баш сада да ме спопадне ова болештина!..

— Кад баш тако осећаш — рећи ће му старији брат — да је срамота за нашу кућу што ни један од нас не иде у овај рат, онда би ти нешто казао . . .

Болесник се трже, приподиже из постеље загледа се у свога брата, и са пуно братске љубави запитаће га:

— А шта би то казао брате? Говори молим те? и чисто гутајући исчекиваше његов одговор.

Петар заћута, па после мале паузе одговори: Само, да ме не казне, а ја ка' мислим да ме неће ни твоји другови проказати код командира, кад им кажем, да сам ја дошао на твоје место, пошто си ти болестан, а ти остани код куће, лечи се и чувај и моју и твоју чељад, па ако погинем, ти ме освети . . . јел да хоћеш?..

Болесник счепав руку свога брата, пољуби је са сузним очима, и одговори:

— Сад си ми сто пута милији брат! На нашој кући неће осгати срам, а ја ако да Бог те кроз десетак петнаест дана приздравим, потражићу те ма где био да те сменим . . .

За време велике Битољске битке рањеници су изношени из борбене линије у позадину војске на превија-

лиште; међу рањенима, био је и болесников брат, рањен у главу до саме коске на темену. . . .

Какав красан и идеалан пример српскога војника, који се и на болесничкој постељи брине за част свога имена, своје куће, и за пожртвовање за своју доловину! Благо земљи коју народ брани.

Београд 14-1913 год.

Глиша Марковић

Од Ваљева до Јадрана

— Са дринском дивизијом другог позива —

Наша војска осветлала је образ српском имену, она је за врло кратко време од неколико недеља испунила, све наде, које смо у њу полагали и ми и оно робље под турским игом. Нарочито је сјајно испунила свој задатак дринска дивизија II позива народне војске, као саставни део III армије, која је прва изашла на море и на тај начин прва узела у руке кључ еманципације од Аустрије, прва повратила Србији — Српско Јадранско море.

Намера ми је да покушам, еда ли се може, после толиког времена, описати гигантски дивљења достојан напор ове дивизије и то у што краћим потезима и на тај начин се, ма и заборавио по нешто, ипак сачувала света успомена на пале жртве и херојство како војника, тако и подофицира и официра једног дела снаге српске, за коју није било немогућности, већ само оно војничко — стереотипно: разумем — стараћемо се! а уз то још и: Један за све, сви за једног!

Дакле прекинућу с уводом и прећи на излагање догађаја онако, како су по реду текли.

Ваљево је пуно војника разног рода оружја и година, већ 18. септембра ма да је мобилизација објављена тек у очи тога дана. На све стране ври од личних синова најпитомијих равница у Краљевини Србији: Ваљевске Мачванске и Подринске, као и једног дела кршних нам Ужичана, који трсба као дринска дивизија I II и III позива да крене онамо, где се заповеди — онамо где се сад после готово свршеног чина, чује само песма а где је пређе би само делек и вапај робља

Од те масе разних година, 29. септембра издвоји се други позив V. и VI. пука под командом пуковника Павла Пауновића а на посе, V. пук под командом потпуковника Милована Плазине, а VI. Алексе Петровића, такође потпуковника, и крете преко Мионице Лазаревац, Аранђеловца Младеновца, Лесковца, Лебана М-двџе, да већ 5. октобра поред Сикираче избије на Брвеник, а 8. октобра за Србе славне 1912. године чује прве топовске пуцње на Брвенику и већ деташује свој први батаљон V. пука под командом пешадијског мајора Милорада Љ. Митровића да покаже шта су у стању да учине Срби питомих равница у гудурама Тенеш-долског кланца. Испит је испао славно, мајор Митровић је осветлао првог дана образ дивизији и већ је тог истог дана запоћио у шуми пред Приштином.

Од Ваљева до Сикираче, односно до пред Брвеник пратила нас је киша. Али Брвеник нам се показао бео од снега и мало нас је прошла воља за мишљу: ово ће бити само до под границу, а после вратићемо се већ натраг, неће бити рата ово је само маневар као што су многи од Ваљева још говорили. Видећи, како се ово већ и топовима почело да гуди и како већ почесмо да кланцамо и по снегу нове Србије, решисмо да бар што скупље продамо животе или што скупље платимо доцнији реуматизам, који ће нас неминовно ускоро снаћи и то да га платимо што већом количином турско — арнаутске крви, коју ћемо, за добро наше потлачене браће и миле нам Отаџбине, пролити.

Око четири и по по подне 10. октобра пала је Приштина, а наша дивизија остаде на мразу на положају, да већ сутра дан добијемо налог од III. армије, да се кренемо напред и заузмемо Митровицу и Вучитрн. Командант дивизије одреди I. батаљон V. пука, под командом мајора Митровића, да он изврши тај задатак. Кренули смо се око 9 часова у вече, пуни миља, што идемо српском пољу Косову, ма да смо од кише били мокри као мишеви. Пред очима се ни прст не види, ми идемо за вођом. Арнаутином који зна да говори српски и ни речи не говоримо међу собом. Ма да се немамо отуд ничега бојати, ипак напред нема српске војске, а ми идемо само с једним батаљоном врагу у чељуост. Ну од нас сумњам да је ико осетио страх, ми смо ћутали прожмани светим осећајима што газимо по гробљу, које је ту још 1389. године направљено, али у исто време били смо срећни што туда газимо, јер се пред нама као у сну појављиваху сени наших старих опклопника благосиљајући нас, што им газимо по гробовима.

Зора, са хладним ветром и суморна због тек престале кише затече нас код Вучитрна. Мајор нас је већ био развио за борбу и ми благосиљајући Бога, што је нама пала у део та света мисија ослобођења тога српског историјског града, прихватисмо пушке, али узалуд. Борбе није било, Турци су напустили варош и побегли за Митровицу. Пошто смо зановили на положају изнад вароши, кренули смо се пред зору ка Митровици и сутра дан по подне, били смо те хуле среће, да и ту не буде борбе, но да пред вечерње узмемо и овај алем камен негдашње српске царевине.

И ту смо зановили на положају само је мајор са неколико официјара и једним водом ушао у варош, а ми смо за то време осгали ван вароши, спремни, да ако би било преваре грунемо и осветимо се. Али није било потребе. Мало час, па читава поворка грађана изађе носећи нам коњака, вина, ракије и разна јестива и ђаконије, да нас угости. За то време мајор је примио власт у вароши у своје руке и био у цркви на благодаренју, које је одслужено у славу српског оружја и династије, која је имала срећу, да њој падне у део ослобођење ове вароши. Аустријски конзул, коме се нисам старао име да запамтим, тражио је од мајора Митровића, да му допусти да у Беч јазу шифрованом депешом, како је српска војска заузела Митровицу! Ну то му није било дозвољено. Турски пак телеграфист, јавио је у Цариград, да се варош предала и да он више

не врши дужност као турски чиновник Али га је мајор и даље оставио у тој дужности и препоручивши и њему и осталим грађанима послушност и ред вратио се назад у логор ван вароши. Сутра дан је предао варош одреду потпуковника М. Николајевића који је припадао армији ђенерала Живковића и кренуо се натраг. Магацини војни били су потпуно пуни турске опреме која је сва рађена на страни, тако да нам се срце цепало од туге; што бар ми не смемо да се добро оденемо, кад то нису били срећни Турци да ураде. Али ма да је наша обућа већ била извештала, а рухо већ знате други позив како је одевен — такође, што бар ми рекох, нисмо смели, али наредба је биле таква, а у млађега поговора нема. Тек ми, која од туге, што се нисмо поновили које од радости, што смо осветлили образ нашој дивизији кретесмо певајући преко Косова ка Приштини где смо стигли сутра дан око подне, а то ће рећи 14. окт.

У Приштини смо већ почели да вршимо сбуку у логору и право рекоше неки, били смо се убетежили, кад 19. октобра чусмо радостан глас, да сутра дан крећемо ка Призрену и Ђаковици. (Наставиће се.)

Из Нове Србије

Срби сељаци из Тетова на пазару у Скопљу

У Тетову, убаву граду, сачувало се по највише међу нашим народом лепо наше народно име. У Тетову мало је одрођених шизмом Срба. Све су то челик Срба, какве представља горња лепа наша слика. Тетовци су вредни и радени људи, те често дотерују на трг у Скопље своје производе, да их ту по бољу цену продаду и за добијени новац у граду купе своје потребе. Чувене су тетовске јабуке, а на гласу је и тетовски пасуљ, као и други њихови производи, који у оном крају одлично успевају и Тетовци их по добру цену продају. Те повољне прилике наших дичних Тетоваца још ће се у многоме побољшати, јер ће се живот народни под слободом у свима правцима напредније развити, и народ ће осетити за најкраће време све велике благодати од Косова жељене слободе.

Наши јунаци

НАШИ

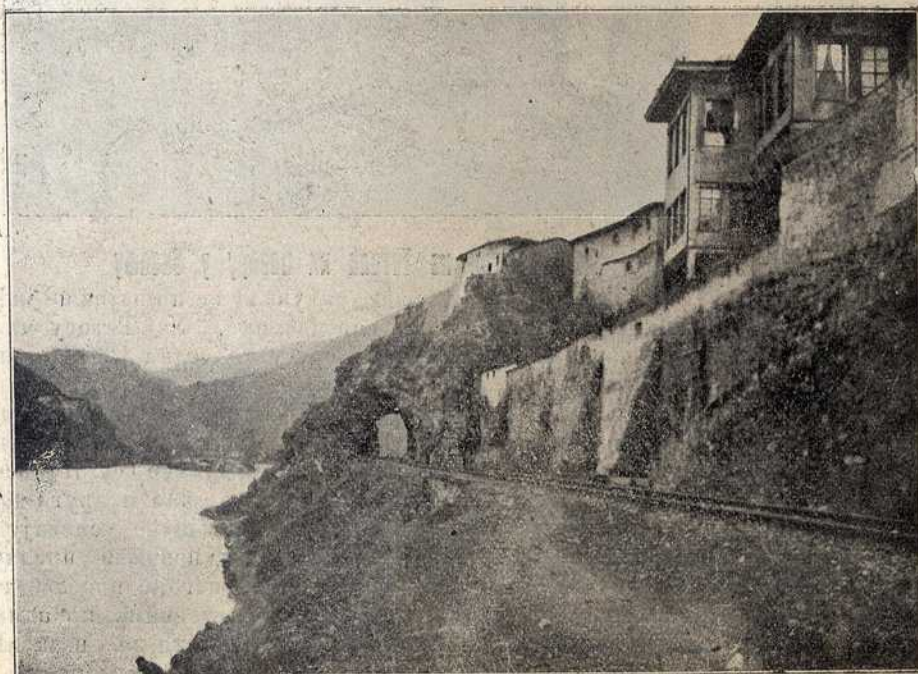
Пешадијски капетан I. класе
 † Војислав В. Пејовић
 славно пао 5. новембра 1912. на Битољу

Из Нове Србије

Генерал Михајло Рашић, командант штабом пред ст...

Велес: крај Вардара.

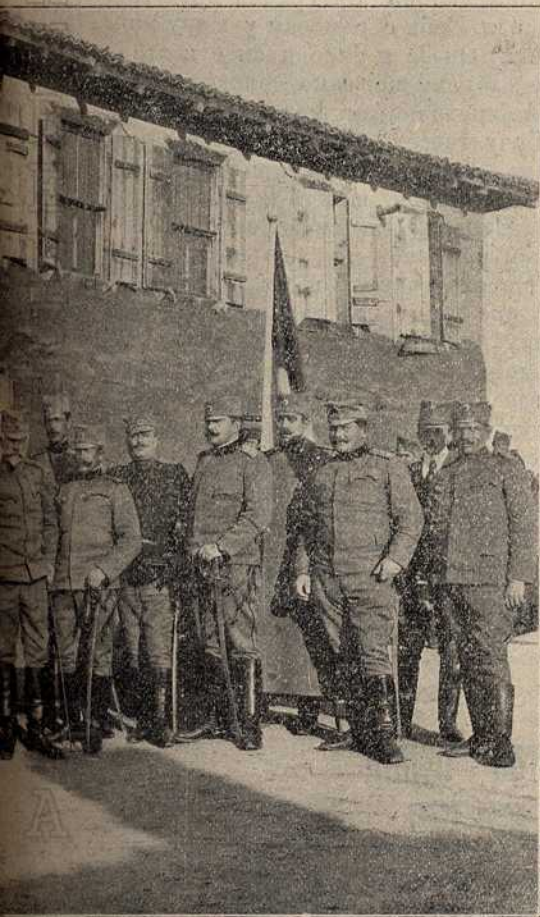

Ваистину, Ве...

УНИВЕРЗИТЕТСКА
 БИБЛИОТЕКА

ЈЕДРЕНОМ

авске дивизије другог позива, са својим штаба у Мустафа Паши.

ВАСКРЕСИ

Србија Васкресе!

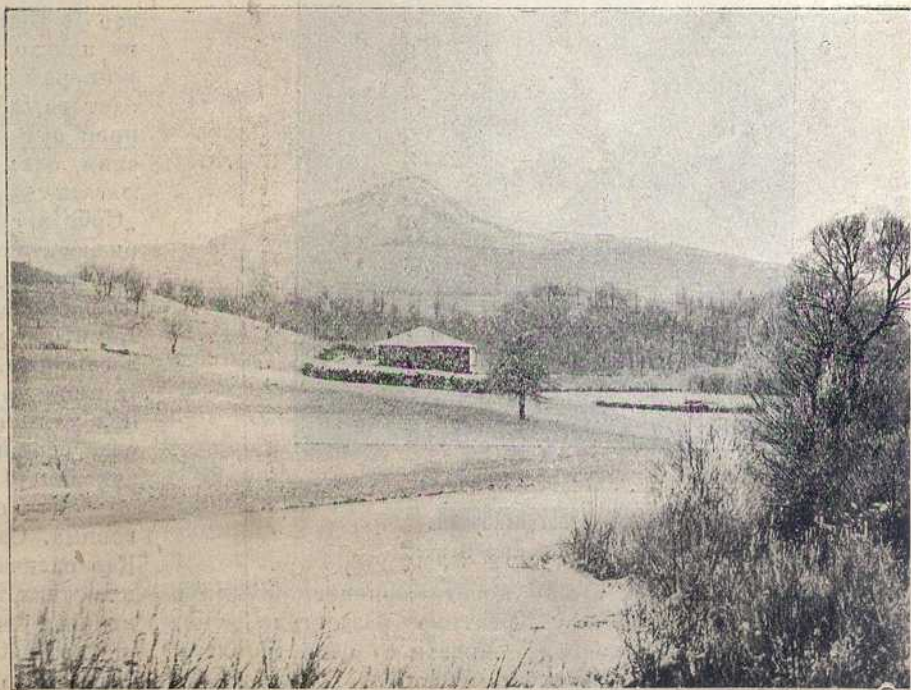
Наши јунаци

Пешадијски капетан I. класе
† Никола Петровић
славно пао 26. јануара под Скадром.

Из Нове Србије

На Шар Планини.

Српско признање брату Хрвату.

Д-р Анте Тресић Павличић

посланик на бечком сабору, хрватско-српски родољуб

Догађаја на Балкану и сјајни подвизи осветника Косова препородили су нашу нацију и пробудили дух повоса и појачали осећаје љубави код наше једнокрвне најближе нам браће Хрвата, који су, осећајући се једно као народ с нама, сваки наш успех славили као успех свој, наш за-

Јожа Константиновић

управник „Месарске Банке.“

једнички успех, јер су сјајне победе српског оружја и оне најнепомирљивије међу Хрватима раздрагале и код њих створили осећај јединства. Хрвати су се истицали у изразима љубави према нама чак и по цену жртава, а један међу њима који је и пре ових догађаја био на челу

оних, који су веровали у будућност наше заједничке нације, јесте угледни далматински првак, истакнути хрватски књижевник и познати српско-хрватски родољуб д-р Анте Тресић Павличић, посланик на далматинском сабору и бечком царевинском већу. У оба сабора д-р Тресић представља чисто хрватски крај, али Срби с поносом у њему могу гледати свога заступника. Он је и умео и смео и хтео у бечком сабору устати у одбрану не само српских но и Србијиних интереса и у најкритичнијим моментима, када се на такво држање у Бечу гледало као на велеиздају.

Један скромни грађанин београдски био је у толикој мери усхићен оним красним гвором, што га је јесена д-р Антон држао у бечком парламенту, да се зарекао, да ће из поштовања према таквом родољубу од сада поред својег крсног имена Светог Николе славити и Св. Антона.

И доиста у јануару ове године на дан Св. Антона један велики број угледних београдских грађана био је почаствован позивом, да дође на дан католичког Св. Антона у Офацирски Дом, где је онај угледни наш грађанин прослављао српско хрватско народно јединство, које је тако јасно и искрено оличено у дру Антову Тресићу — Павличићу.

Тај честити Србин који се толико одушевио братством Хрвата, да се осећао обавезним да га на нарочити начин прослави јесте наш симпатични пријатељ Јожа Константиновић, који је не само овим актом но и штедром и даровитом својом руком у овим приликама заслужио, да га и ликом прикажемо.

Капетан Ђукић

— Уз нашу слику —

Капетан Ђукић многим је још израније познат као прави спортмен. Одликовао се више пута на јавним гимнастичким часовима својим смртоносним скоковима. Као одличан јахач добио је неколико првих коњичких трка у Ваљеву и у Београду. У првој даљној пешачкој трци (од 10 километара) у којој је узео учешћа цвет ваљевске омладине, био је други победник. На велосипедским тркама такође је односио награде. Он је познат и као одличан борац (имао је срећан дуел) и стрелац, музикалан и лепих манира.

Капетан Ђукић је далеко познатији као организатор спорта у Србији. У Ваљеву је основао једно од најнапреднијих соколских гимнастичких друштава „Душан Силни“. Као секретар стрељачког окружног одбора организовао је преко тридесет стрељачких подружина у ваљевском, ужичком и подринском округу. Дошавши у престоницу основао је Српски Олимпијски Комитет, који је за кратко време постао мотор спорта и витештва у Србији, приређујући разноврсне спортске утакмице, коњичке и пешачке слетове, летења аероплана и т. сл. Српски спортмени су први пут прошле године учествовали с успехом на светским олимпијским утакмицама у Штокхолму. „Ревизија Олимпијски“ доносиће стручне оцене за све народе пише: „Србија се од данас интересује спортом. Одатле до озбиљне култивације спорта није далеко.“ Капетан Ђукић је био председник наше делегације у Шведској и у знак признања изабрат је за члана Међународног Олимпијског Комитета у коме су заступљени највеће аристократе целог света. Као такав — и као интеллигентан официр био је лепо примљен на Шведском двору и код првих личности у Шведској — достојно репрезентујући свукуд српског официра. Од стране Шведског краља Густава V одликован је орденом.

Као официр, капетан Ђукић је познат најширим круговима. Свршио је нижи и виши курс Војне Академије. Као одличан крокијер био је више пута члан поверљивих и важних генералштабних комисија. У рат је пошао као командир чете и већ првога дана Кумановске битке, пошто је пао храбри потпуковник Глишић, капетан Ђукић је преузео команду у најкритичнијем тренутку и са неколико официра успео је да поврати дух и ред на положају и да

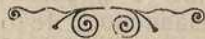
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

одржи кључ левога крила у нашим рукама. У току рата командовао је батаљоном, У битовској битци командовао је једном од две чете, које су прве и једине сјајно покушале прелаз преко девет мостова на Црној реци код села Новака. Покушај који ће вечито служити на част српској пешадији. Ту је капетан Ђукић осветлао образ свом прадеди, славном засавичком барјактару Радовану Марковићу из Косјерића. Као командир чете очински се старао о својим војницима. Он је своју чету провео кроз најстрашније окршаје, не имајући више од шест погинулих војника у својој чети. Родитељи војника свакодневно долазе капетану Ђукићу да га виде и да га благосељају.

На пољу литературе капетан Ђукић је такође врло добро познат. Неколико интересантних предавања у Београдском Официрском Дому и неколико духовитих војно филозофских расправа дају врло ласкаву оцену о образованости овог српског официра. Пре неколико дана послао је један бриљантан спис из рата француском војном часопису — светскога гласа — „Реву милитер женера“ и секретар редакције, ђенералштабни потпуковник Воасонет упутио је овако писмо Ђукићу:

„Ваш чланак: „Триумф Српске Пешадије“ редакција је примила и пошто је од особите вредности и интереса, штампаће га одмах. Не могу а да вам не кажем са колико смо интересовања дознали за ваше бриљантне победе и колика је радост због тога овде била. „Реву милитер женера“ диве се вештини са којом су ваши команданти изводили своје операције, а особито се диве необичној храбрости ваших војника. Редакција је срећна што сте избегли све опасности и ви сте од данас један од њених сарадника, којим се она дичи; као сарадник ви сте мало и наш.“

То чини част целом нашем официрском кору.

Из победничке Црне Горе

Гуслар велича заузеће Скадра.

Најрадоснији и најсвечанији дан у Београду у Србији, у Српству од дана поласка наше војске на Косово до данас био је дан када смо се љубећи се поздрављали са:

— Скадар је пао!

А тек како је тај дан прослављен у Црној Гори, која је тај успех српски платила потоцима крви. Наша слика представља Црногорчад младу, за оружје недораслу, како се скупиле око слепога гуслара па кликће од веље радости слушајући како гуслар српски песмом велича величанствено дело ослобођења Скадра.

Из победничке Црне Горе

Сабор у манастиру Острогу.

Манастир Св. Василија Острошког једна је од највећих светиња црногорских. Ту се на дан Св. Василија окупе хиљадама Црногораца из свих крајева и небројени Херцеговци, Бокељи и Срби из турских крајева, које је сада српско црногорска војска ослободила. Наша слика представља манастирски сабор на дан славе манастира.

За нашу победу

— Католичка молитва. —

Добили смо и у целости саопштавамо ритуалну католичку молитву, која се чита по нарочитој наредби црквених католичких власти на миси (литургији) за победу хришћанског оружја. Молитва гласи:

Помолимо се Свемогући велики Боже, у чијој су руци власти и права свих држава, да погански народи и његови помагачи, који се уздају у своју свирепост буду сатрти твојом моћном десницом Христом Господом нашим, Сином Твојим, који с тобом живи и царује у јединству Светога Духа — Боже у све веке векова Амин!

Уз наше слике

— На 200 и 201. страни. —

Дунавска дивизија другог позива помогла је кумановској победи, а с Куманова је упућена на Једрне, где се такође одликовала. За показани успех на Куманову командант дивизије пуковник Мих. Рашић унапређен је за ђенерала, а за успех на Једрену бугарски краљ одликовао га је бугарским крстом за заслуге трећег степена. Наша слика представља цео штаб ђенерала Рашића пред станом штаба у Мустафа Паши: с десне стране ђенералу је пуковник Карло Михл, с леве начелник дивизијског штаба потпуковник Живко Ђорђевић, а поред њих пуковник Мих. Христић, потпуковник д-р Василије Михајловић — Пољански, мајор Милан Милојековић, мајор Поповић, мајор Добросав Марковић, Дењић, Жика Јанковић, син ђенерала Рашића и др.

Наши јунаци

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ ПОРУЧНИК

† Крста Илић

СЛАВНО ПАО 12 МАРТА ПОД ЈЕДРЕНОМ

Поред толиких жргава, које је наша храбра војска поднела у рату за ослобођење наших саплеменика у Турској империји, пао је славно при освојењу Једрена у борби 12. марта ове године у јутру, под Једреном Крста Илић, резервни пешадијски поручник.

Пок. Крста родом је из Видровца, у срезу неготинском, а као порески помоћник неготинског пореског одељења и резервни официр пошао је у бој да послужи верно заветној мисли Србиновој.

Погинуо је у рову код Јуч-Тепелера, погођен шрапнелом. За време опсаде једренске, као и за све време рата показивао је необичну храброст. Био је ваљан у сваком погледу, честит и добар друг, те га сви познаници као и ратни другови јако жале. Сахрањен је у Мустафа Паши, на српском гробљу. За собом је оставио мајку, жену и другу родбину.

Нека му је част, што је положио живот свој на олтар отаџбине! Слава му!

Из минулих ратова

У наше дане кад се говори и пише о новим херојима не треба заборавити ни оне из ранијих ратова. Сетити се очева данашњих бораца значи показати да се заслуге јунака не помињу само док траје рат. Истина већи је број незнатих и непоменутих имена која су анонимно највише допринела победама; она се не могу сва ни изређати али то су они што су прославили нашу нацију. Пуно је, исто тако, данас старијих, скромних и мирних људи које сретате улицом као обичне грађане средњег стајежа и за које данашње генерације не знају много, најмање знају њихове јуначке подвиге и њихово ратовање.

Један је од тих храбрих, скромних људи и Ђорђе Банићевић. Ове редове послао нам је један његов пријатељ и ово је први пут што се пише о томе честитом човеку, чији се син Милош борио јуначки на Скадру као официр.

Банићевић се родио у Црној Гори, 1862. године. Основну школу свршио је у Рисну, у Боки Которској. Жељан да и даље учи, дошао је у Србију као сиромаш

Ђорђе Банићевић

полициски писар у пензији

дечко баш у време рата, те због тога није могао ни продужити школовање. У првом српско турском рату за ослобођење и независност 1876. Банићевић је учествовао као добровољац. Он је похитао као добар Србин међу првима и борио се јуначки са својим друговима, све докле није подлегао ранама. Рањен је у леву руку при освојењу Зворника и за своје јуначко држање и храброст одликован је и златном и сребрном медаљом. Рана му је брзо зарасла али му је рука остала дефектна.

Банићевић је био 30 год. чиновник и за то време дотерао је свега до полициског писара I класе. То је српски чиновник који, за све време службовања, није био ни опоменут а вазда поштен, скроман и савестан. Ето то је живот једног повученог и скромног човека који животари са својом пензијом и који је леп пример личне храбрости једнога борца који није тражио јавног признања.

Од Скопља до Елбасана

— Утисци једног војника другог прекобројног пука —

(5)

5. новембра, водила се очајна борба на Српачкој кеби, коју је водио један батаљон, коме је командир пешадијски капетан Милан П. Стефановић тешко рањен у најжешћем окршају, те је заступао командира М. Рајковић п.поручник, који се и одржао целог дана; Рајковић је овде показао чудо од јунаштва, он је са бомбама у руци, сејао смрт на обе стране, али ипак није могао одолети много јачој сили; и ту је јуначки погинуо за слободу своје потлачене браће. Како је овде требало пресећи одступницу Турцима, који су се повлачили ка Ресну, то је једна здружена бригада, под командом Боже Јанковића, која се састојала из два пешадијска пука, две брдске батерије, два митраљеска одељења и једног ескадрона коњице, имала борбу пуна два дана и две ноћи, све у води стојећи, трудећи се; да одговоре свом задатку, који им је био постављен; турска војска се повлачила друмом, у најбољем реду наши су покушавали неколико пута да их задрже, али

Крај Скадарског Језера

Црногорци на тргу у Вир-Пезару

у том нису имали успеха, јер је ту било око 20.000 Турака, који су се очајно борили да се пробију, да одступе ка Ресну. При том пробијању турске војске, рањен је Војислав Пејовић, капетан I класе, који је 26. новембра од задобивених рава и умро у Битољској болници на после пренет у Неготин и тамо сахрањен, 17. децембра.

Наше су жртве биле огромне, али и турске, много веће, јер је ту између осталих погинуо и сам Фети паша, баш код саме Ђавот карауле, а одатле је пренет у Ресан, где је са највећим почастима погребен у ресанском гробљу. Наше власти како су ушле у Ресан, одмах су утврдили идентичност Фети паше, а ја сам дознао од грађана, да су им војници причали, како је Фети погинуо јашећи, да га је један залутали куршум баш у главу погодио, па је са коња ко свећа пао, и на месту остао мртав.

Кад се баци поглед на Српачку косу, још из далека види се огроман крст, који показује где су сахрањени јунаци, где су сахрањени они, који су се борили за слободу своје подјармљење браће, те за ту слободу своје браће, жртвовали и своје живете. Велики крст показује заједнички гроб 2 официра и 79 војника, дакле 81 јунака, што јуначки изгинуше на Српачкој коси, при задржавању турских трупа, које су гледале да измакну испред српске војске, која им је толике јада задала.

Журили смо да стигнемо прве редове, те остависмо ове, који су нам донекле давали објашњења, да се приближимо неким од познаника, који би нам још боље податке о битци дали. На 10 км. од Битоља, налази се лепо и велико село Кожани, које је пламен прогутао. Наша војска имала је за задатак да заузме један велики мост, које је у непосредној близини села, а одмах сниже једне турске куле -- карауле. Она је то и извела, и ако је била изложена јакој артиљеријској и мицраљеској ватри, турске трупе су се повукле у правцу села. Наши су наступали за њима и дошли и у село, у ком су напали на отпор самих становника, који су хтели задржати наше трупе, док се турске не удале. За то је село истрадало, срањено је са земљом.

Залазимо све више и више у планину, пењемо се све више и више. Диван је поглед са овог дела пута на наше положаје, са којих су тукли Турке, који су се овим истим друмом повлачили ка Ресну. Од наших позиција, до друма има најмање 7 до 9 км., те зато

Из Црне Горе

Црногорци на сабору

наша артиљерија, која је била овде да Турцима одступницу одсече — пољска, није могла Турцима много квара нанети, јер није ни добаћивала.

Дођосмо и до места, где је погинуо Фети паша; на седлу, на највишем врху, одакле се пуштамо ка Ресну, налази се кула, зидава од самог камена, на којој и пема прозора; све мазгале за пушке, одакле се може лако наћи онај који се ка караули креће, а њима у караули само добар топ може нахулити. То је са леве стране друма; са десне се пружа низ кућа, које су служиле свакако за станове, штале и т. д. све то је порушено, срањено са земљом. Ту сам видео колико су јаке те њихове карауле; види се на зиду, како је мицраљез дејствовао, маса рупа, али је само цигла пробušена а до камена није ни допрло.

Ветар грозан, зима ужасна, снег пада, још је то срећа, што бије у леђа, те нам снег који пада и није толико несносан. Пођосмо низ брдо, да се после хода од једно сат и по, нађемо у једној долини, која је веома подводна, тако да је друм на неколико места пролокан, и водом прекинут. Срећа је у томе, што је јака хладноћа, те се вода смрзла, те се полако преко леда може прећи. Указа нам се и Ресан. После пола часа хода, били смо у једној бедној, прљавој турској касаци, за коју не бих ни једно обично село дао. Улице тесне, прљаве, локала за преноћишта у опште нема, топле собе нигде, те онако промрзли и уморни, почесмо роптати већ и на Бога, што нам у овој невољи не помаже. Где год се окренете војска, на свакој кући види се записано да има у њој војске, све је заузето, ми ћемо канда ноћити под ведрим небом, на овој злој зими.

После хода од пола сата по вароши, наиђемо на једну жену, која нам понуди да код ње одемо да се огрејемо, одморимо: „Јесте ли озебли, јесте ли се уморили моја драга браћо“, ословила нас је жена Стевана Дорђевића, и повела у свој стан, који се налазио у непосредној близини. Као да ју је Бог послао, упутисмо се за њом, и ево нас у соби, које није баш тако топла, али у којој је ипак далеко пријатније, него напољу. Велика соба, до половине асура, у половини душеци, ћилими и теписи, а околу јастуци, у средини зида, баш спрам самих врата камин; на коме је ватра пуцкарала. Скидасмо обућу, поседасмо око камина, и почесмо се полако грејати, и оживљавати;

(Свршиће се).

Из Нове Србије

— У Качаничком кланцу —

У овај крај Србин раније није смео наићи без опасности по свој живот. Обесни Арнаути, који су посели качанички кланац са обе стране нису трпели, да им туда пролазе Срби, а где данас како се слика променула; па свако гледа свога посла. Арнаутин вуче на вочићима својим дрва на скопски пазар, где се осећала велика оскудица у дрвима, друг му помаже, а два српска војника наилазе преко моста да заузму мало даље своје стражарско место. Арнаутин који је свико бити до зуба насружан иде мирно без оружја својим путем и никог више не узнемирава, али се не може потужити ни да ко њега узнемирава. Србија је у оне крајеве донела слободу и равноправност, од чега ће и поштени и радни Арнаути имати само корист.

Како су Срби узели Једрене

Мајор Милован Гавриловић описује како је заробио Шукри пашу.

...И ако је била густа ноћ, наши су војници пошли на јуриш са крајном решеношћу и са пуним убеђењем да ће се јако утврђена коса, којој смо полетели моћи само на нож узети. Када смо били само на неколико корака од турских опкопа моји су се војници с ножем на пушци неустрашиво бацили на Турке. Настало је очајно гушење, које се морало свршити нашом победом. У овом страховитом *corps a corps*-у изгинуо је велики број Турака. Остали, у паничном страху, дали су се у дивље бегство. Наши су полетели за њима гонећи их смртоносном ватром.

Овако исто силно отпочео је овај историјски јуриш на целом српском фронту. Напад је почео у 3 ч. у јутру, а већ у 4 ч. пали су предњи положаји у наше руке. Тог је тренутка командант тимочке дивизије, пуковник Влад Кондић известио генерала Иванова о нашем успеху. У том моменту Вугари нису имали ниједан положај заузет. И према томе први положаји који су пали код Једрена пали су у наше руке у зору 12 марта око 4 часа. Тек два три сата доцније Бугари су освојили предње положаје на својим секторима.

Савршено је убеђење свију нас официра да је овај први, брзи и енергични бајонетски напад наших трупа унео први страховиту забуну и јединствену панику међу све редове турске војске. И кад ми кажете, да шеф штаба Шукри-паше у „Берлинер Тагблату“ тврди, да је најснажнији напад био на нашој страни, он има потпуно право.

Коса за косом падала је у наше руке и увек је отимана на нож. У тим сам јуришима ја лично, од људи који су били под мојом командом, изгубио два водника и 15 војника: рањено ми је било четрдесет, али су Турци све снажније били потискивани.

Када се разданило, отпочела је сипати на нас паклена артиљеријска ватра турских топова свих врста. Ова је страховита ватра надмашила све што се даје замислити, јер су Турци на тој страни, на западном сектору, имали и највише својих топовских оруђа. Небо се проламало, земљи је било тешко од оног силног гвожђа и челика... И под овом убиственом ватром наши су се окретни пешаци утврђивали муњевитом брзином око подне.

Око подне 12-ог освојили смо све предње положаје крајњим напорима и надчовечанском снагом одржали. На тим нас је положајима и ноћ затекла. О одмору није могло бити ни речи, јер смо целе ноћи имали да издржимо силне турске контранападе. Сви су они завршени турским поразима.

Осећало се, међутим, да турска артиљерија огорченом истрајношћу чини све што је у људској власти да би подигла морал код својих трупа и сузбила нас са освојених положаја. Али је за Турке све већ било изгубљено. Нико није више могао зауставити силан талас који је заплуснуо ове најјаче једренске форове.

Те ноћи нам је стигла заповест генерала Иванова да у зору све трупе на свима секторима имају да предузму одлучне нападе на свима линијама форова и фиксирани су нам били и циљеви које смо својим јединицама имали да заузмемо. Као што се види, овде о некој демонстрацији не може бити ни речи. Ово је био прави напад јуришем са јасно одређеним циљевима.

Мој пук, двадесети, имао је да заузме Казан-тепе. Пук се према овоме фору и кренуо у саму зору. Био је снажно дочекан, нарочито артиљеријском ватром. Понављам, да је артиљеријска ватра на овом сектору била најстрашнија, јер на овој страни било је и највише топова. Пук је ипак, у широком таласу, ишао снажно напред гонећи пред собом на бајонет и разбијајући турску пешадију. У дефинитивну нашу победу није могло бити више сумње. И доиста на форовима се брзо залепршаше беле заставице и један парламентар Шукри паше приђе једном официру 20 пука тражећи изрично команданта српске армије генерала Степу Степановића да с њим преговара о предаји.

И ако је на појаву белих заставица паљба била прекинута, наступање није било обустављено. Правац којим сам ја наступио водио је на једно од многобројних утврђења по имену *Хадарлак*.

Кад сам стигао до овог утврђења, спазим на бедему једну групу турских официра. Распоредим батаљон око утврђења, а сам се лично упутим официрима на бедему. Један од њих, капетан, издвоји се одмах и упуту мени. Ја га ословим француски:

— Enfin ça y est? (Најзад сврши се!) Tant mieux pour vous et pour nous. (У толико боље и за вас и за нас).

— Pour vous, oui; pour nous non! (За вас, да; за нас, не!) одговори он.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У том тренутку спазим у утврђењу велику групу официра.

— Кога имате тамо? упитам

— Ту је Шукри паша са целим својим штабом! одговори капетан.

До тог тренутка ја нисам могао ни слутити да сам заробио тако велику личност, главнокомандајућег Шукри-пашу и уза њ' цео његов штаб

— Потребно је, рекох одмах капетану, да будем што пре представљен његовој екселенцији. Молим Вас, водите ме тамо.

Официр ме проведе кроз мрачне казамате и доведе до пред саму канцеларију Шукри-паше. Чим се врата од канцеларије отворише и ја ступих унутра. Шукри паша устаде са целим својим штабом. Приђем му, поздравим војнички и у овом моменту који никад нећу заборавити обратим се речима.

— Екселенцијо! Мајору српске војске Миловану Гавриловићу част је обавестити Вас, да сте у овом тренутку под заштитом српске војске.

Намерно сам хтео да избегнем теже изразе као што је „заробљеник“. Одмах сам га замолио да са свима својим официрима и војницима прими најискреније комплименте целе српске војске на херојској одбрани Једрена,

— Ја сам, одговори Шукри узбуђеним гласом, и раније знао да је српски народ ваљан и храбар народ. У току овога рага о томе сам се лично уверио.

Одмах ме је представио осталим генералима и целој свити и понудио да седнем. Најсвечанији чин освојења Једрена био је свршен

— Извол'те дувана, понуди ме Шукри чим сам сео, и извините што ништа друго немам да вам понудим. И одмах поче интимнији разговор. Генерал Азис паша рече, да је он командовао дивизијом која је била према нашој тимочкој. Азисбеј ми је причао, да је имао част бити престављен Краљу Петру и Његовој породици. Лици је друг кнеза Арсена из Русије. Он ми је нарочито заблагодарио што сам одао пошту турској војсци долашки да мени као војнику не жели судбину која је њих снашла.

Време је одмицало и ја сам морао да прекинем овај пријатан разговор. Замолим Његову Екселенцију да се удаљим и изађем напоље.

Тек што сам изашао, стиже један бугарски официр у утврђење, поручник, и јави ми да долази с налогом да одведе Шукри-пашу.

— По чијем налогу? упитам.

— По налогу генерала Иванова.

— Имате ли легитимације?

— Немам!

— Ја Вас не познајем! рекох му мирно.

— Сви смо ми под командом генерала Иванова, одговори он.

— Тако је. Сви су официри под командом генерала Иванова али ко ми гарантује да сте ви у опште официр? Мени су потребне легитимације и овлашћење да вам предам Шукри-а

И он оде.

У том стиже командант 20 пука пуковник Јован Угриновић, кога сам известио да је Шукри паша заробљен са две стотине и девет официра. Заједно с њиме одем поново Шукриу у канцеларију где се Угриновић представио и провео с њиме у разговору неколико тренутака.

Када смо изашли, наиђе један други официр, капетан. И он је тврдио да има налог да одведе Шукри пашу. Скренуо сам одмах пажњу команданту пука, да предавање Шукри паше не може да се изврши на овај начин и да се он може предати само тако ако овај капетан буде имао писмено овлашћење генерала Иванова да одведе Шукри а.

— Из овога се развија један незгодан поступак, рече бугарски официр

— Напротив, оговорих, врло zgodан. Дајте овлашћење које тражимо и ево вам Шукри паше.

— За Шукри а је већ спремљен и стан додаде он мало после.

— Лепо је то. Али онда треба питати Шукри а да ли он пристаје да иде одмах у стан који сте му спремили.

Изађем опет пред Шукри пашу.

— Екселенцијо, рекох овде је један бугарски официр који каже да је за вашу Екселенцију спремљен стан. Ако Ваша Екселенција жели поћи, може ићи тамо одмах. Ако, пак, Ваша Екселенција жели ноћас остати овде и довести своје ствари у ред, може мирно преноћити овде.

Шукри се окрете Азис паши промени с њиме неколико речи на турском и изјави:

— Претпостављам да останем овде где сам.

Салутирам и изађем.

Известио сам одмах бугарског официра и овај се вратио натраг. Са командантом Угриновићем предузео сам да саставим списак имена свих турских официра који су ту били заробљени.

Тако је и учињено.

Шукри је преноћио у нашем утврђењу у коме је био и заробљен.

Сутра дан ја сам имао као члан одређене комисије, да идем на северозападни сектор и пописујем ратни плен. Кад сам пошао обратим пажњу команданту пука да је потребно да начињени списак официра са Шукри пашом приликом предаје Бугари потпишу и да тако потписани списак остане намз. Командант Угриновић се потпуно сложио са мном. И када сам дошао из комисије, журно сам пришао команданту и упитао га, да ли су списак Бугари потписали

— Све је у реду, одговорио ми је у смењу командант.

КОСОВСКИ ОСВЕТНИЦИ

— Уа наше глуме —

Дан шни бр-ј украдујемо ликом четворице славнопалих српских официра, на Куманову, на Битољу, под Једреном и под Скадром. О мајору Велимировићу и поручнику Илићу говоримо на другоме месту. Капетан Пејовић важио је као један од одличних командира чете у миру, а тај свој леп глас потврдио је на бојном пољу у свима борбама у којима је учествовао, док у борби пред Битољем 5. новембра 1912 није пао смртно рањен јуришајући на челу хребре чете своје. О јуначкој смрти његовој говоримо и у напису. „Од Скопља до Елбасана“ а док прикупимо тражене податке вратићемо се да још коју речемо о јунаку, који је слатко за величину Отаџбине умро, остављајући нејако чедо Момчила, да буде јунак као отац, и да свога бабајка када дорасте „до коња и до бојна копља“ достојно освети.

Капетан Никола Петровић као командир друге чете, четвртог батаљона, једанајестог пука, славно је пао ноћу између 26. и 27. јануара у крвавој борби на Брдици, под Скадром где смо изгубили небројене најбоље јунаке. Капетан је још један, у читавом низу Нишлија, што славно падоше за ослобођење Српства и животима својим откупише крв, што је друга браћа пролише за њихову слободу. У Нишу је свршио основну школу и шест разреда гимназије, а у Београду Војну Академију.

Као официр службовао је у Пироту, Нишу, Пожези, и Крагујевцу, одакле је пошао на бојно поље. Учествовао је у борби на Подујеву. После ослобођења Косова с Албанским одредом избио је на Адрију, прво у Љеш пз у Драч, Тирану и Кроју, где је месец дана био командант места. У борби на Брдици славно је пао.

Слава славно палим!

КОСОВСКИ ОСВЕТНИЦИ

Пешадјски мајор

Војислав Велимировић

командант другог батаљона 18. пука стевно пао 10. октобра на Куманову.

† Мира им дајте....

Ноћ тиха и кротка Сатурнове владе,
Васионом хрпа алемова креће,
Сањив месец иза брегова донеће
Многе сенке тако стидљиве и младе

Чар вечери .... Шта би хтеле жртве маље?
У нама је крвца румена и врела,
Зар рад једног негде запаљеног села, —

19 марта 1913 Београд.

Васиону својим болом да запаље?

Гинули су љу и и мора крвава
Цикале су до сад наоколо светом!
Огњем су и мачем повраћана права

И Васкрсе се јављо Богу разапетом!
Ал ометан није у Дворани Мира
Бетовенов гениј кад валс инсценира ...

Младен Ст. Ђуричић.